

FOL'KLOR I ETNOGRAFIJA, Otvetstvennyj redaktor B. N. PUTILOV, Akademija nauk SSSR, Institut etnografii im. N. N. Mikluho-Maklaja, Izdatel'stvo »Nauka« leningradskoe otdelenie, Leningrad 1970, 256 str.

Etnografski institut »Mikluho-Maklaj« pri Sovjetskoj akademiji nauka izdao je g. 1970. u redakciji B. N. Putilova omašan zbornik pod nešto preširokim nazivom »Etnografija i folklor«. Zbornik je zaista opširan, ne po broju stranica, već po raznolikosti priloga. Tu raznolikost istovremeno i zahtijeva i opravdava metodski uvodnik K. V. Čistova — u stvari rezime burnih diskusija, pa i one u Lenjingradu 1968, koje je rezultat ovaj zbornik. U tim diskusijama u posljednje se vrijeme ponovo pretresa pitanje određivanja pojmovna etnografija i folkloristika te njihova položaja među susjednim znanostima. (Etnografiju ostavljam u njenu sovjetskom pojmovnom kontekstu. Citiram i misao Čistova o zadatku etnografije /str. 3/: »Poznato je da se etnografija bavi određenim problemima povijesti narodâ zemaljske kugle, počevši od prvobitnosti do zaključno suvremenosti.«) Autor upozorava na polivalentan i polifunkcionalan karakter folkloru i ističe njegovu važnost pri interdisciplinarnom zahvaćanju problema iz narodnog života. Time ne umanjuje njegov samostalan status s ucrtanim granicama prema filologiji, literaturi i uopće umjetnosti, premda autor izričito kaže da će folkloristika »biti i ostati istovremeno i filološkom i etnografskom znanosti budući da je svaka folklorna pojava istovremeno i neizbježna činjenica narodnog života i umjetnosti riječi« (str. 4).

Uz reviziju nekih ranijih stavova sovjetskih učenjaka prema toj problematici Čistov je dosta mjesta posvetio i vrednovanju i interpretaciji povijesnih činjenica u sklopu folklornog materijala. Upravo ova historičnost u vezi s folklorom potakla je mnoge autore Zbornika da se njome bave u okviru odabranih vrsta (žanrova). Vrsta je, uostalom, još jedan kamen spoticanja, koji je Čistov, kao i u nekim prijašnjim radovima, okarakterizirao na ovaj način: »(vrsta) je prije svega određena socijalno-životna funkcija, životna namjena« (a ne samo određeni tip sklada sadržaja i forme).

Prilog I. S. Vdovina nadovezuje se uz zacrtanu problematiku iz Čistovljeva članka. On govori o odnosu folkloru i povijesno-etnografskih podataka, osvrćući se napose na historijsku kvalitetu folklornog blaga naroda Sjevera i Sibira, kao i na nužnost takve analize u rješavanju nekih paleoazijskih zagonetki. G. M. Vasilevič obrađuje etnomime u folkloru — primjere također nalazi u folkloru naroda dalekog sjevera. Slijede prilozima: C. M. Takšami: *Folklorni materijal o podrijetlu etničkih i kulturnih veza naroda Donjeg Amura i Sahalina*; E. A. Aleksejenko: *Etnografski elementi u folkloru Keta*; V. I. Cincius: *Negidaljska varijanta predajâ istočnih Tunguza*; L. V. Homič: *Nenečke predaje o Sihirtima*; N. A. Kisljakov: *O starim običajima u folkloru Tadžika*; R. V. Kinžalov: *Pjesme iz »C'itbalče« kao etnografski izvor*; E. V. Revunenkova: *Folklorna komponenta u »Malajskoj historiji«*; D. A. Sergejev: *Motivi eskimskog folkloru u staroj skulpturi Berinškog mora*; V. G. Trisman: *Kolonizatori u folkloru indonezijskog naroda*; J. K. Fedorova: *O pitanju veze petroglifa s Uskršnjih otoka s rapanujskim folklorom*; K. D. Lauškin: *Baba Jaga i jednonogi bozi*; N. P. Kolpakova: *Folklorni likovi u igračkama iz Bogorodska*; A. Z. Rozenfeld: *Svadbena folklor pripamirskih Tadžika*; L. M. Steblin-Kamenski: *Folklor Vahana*; A. D. Dridzo: *Afrički motivi u folkloru Javanske legende na literarnom tlu jugoistočne Azije*;

M. A. Tolmačeva: *Arapski elementi u pripovijetkama Suhailija*; A. M. Rešetov: *O koristi folklornih podataka pri proučavanju ranih oblika obiteljsko-bračnih odnosa.*

Izdvojila sam iz popisa neke članke s područja usmenog narodnog stvaralaštva, o kojima će biti više govora.

E. M. Meletinski posvećuje svoj prilog mitu i pripovijetki (skazki), zadržavajući se na ranijim pokušajima rješenja problema, kao što je npr. transformacija mita u pripovijetku ili pronalaženje granice između tih dviju kategorija. Autor donosi i vrlo instruktivnu shemu obilježja mita i priče. Maletinski smatra da je neophodno razraditi metodu analize mitova (s obzirom na aspekte); njegov rad predstavlja zreo i izvoran metodski pristup.

Posebno će nas zanimati rad redaktora Zbornika B. N. Putilova posvećen slavenskim epskim pjesmama o ženidbi jer govori i o južnoslavenskom folklornom blagu. Autor je uočio da tematska skupina narodnih pjesama o prosidbi, odnosno šire uzevši o ženidbi, pokazuje kod Slavena niz sličnosti. Autor nije srodne biline i hajdučke pjesme podvrgao klasičnoj komparativnoj obradi, već je išao za otkrivanjem modela. Smatra da je model pjesme sa spomenutom tematikom postojao i u vrijeme arhaične epike — niz elemenata karakterističan je za feudalnu epohu — no naravno treba imati na umu i transformacije koje su nastupile u novom vremenu pod novim okolnostima. Pridošla je i seljačka tradicija a široki dijapazon umjetničkih formi starijeg epskog modela samo je olakšavao transformaciju pjesama. Seljenjem oblika narodnog usmenog stvaralaštva bavi se u posljednje vrijeme niz sovjetskih stručnjaka (Lintur i dr.), pa je i ovo vrijedan prilog problemu geneze i historijskog razvitka narodne epike.

E. V. Pomeranceva javlja se s prilogom *Narodna vjerovanja i usmeno poetsko stvaralaštvo*. U težnji da istakne kako narodno vjerovanje, ako je pravilno vrednovano, ima značajnu ulogu pri analizi mnogih folklornih likova i sižea, autorica je morala revidirati i mišljenje jednog autoriteta kao što je Tokarev. Registar oblika folklornih vrsta u koje je narod pretočio svoje vjerovanje vrlo je širok, i autorica je mogla samo naznačiti probleme koji su očekivali i očekuju naučnog radnika. Opaža neke pravilnosti u tome koje književne oblike »odabiru« pojedini demonološki likovi. Ona slijedi vrlo poznat lik »vodenog duha« u literaturi. Također uspoređuje strukturu onih pripovjedačkih vrsta u kojima se susreću isti likovi. Definicije pojedinih proznih književnih oblika E. Pomeranceve pomoći će svima onima koji se bave određivanjem terminologije u nacionalnim književnostima.

V. K. Sokolova slijedi svojim prilogom jedno vrlo rasprostranjeno narodno vjerovanje — vjerovanje o zakopanom blagu. Premda se to vjerovanje javlja u raznim oblicima, autorica je nakon analize poznatih sižea i likova otkrila osnovne tipove historijskih zbivanja koji se reflektiraju u kazivanju o skrivenom blagu.

Ovaj dinamični zbornik pokazuje svojim priložima žurbu koja je zahvatila suvremenu etnologiju i folkloristiku — istovremeno treba sakupiti folklorno blago koje nestaje pred našim očima, ne zanemariti heurističke težnje i na kraju skupljeni materijal svrstati u razrađene sisteme, jer da se poslužim riječima Vdovina, buduće generacije učenjaka neće nam oprostiti tromost i neorganiziranost.

Nives Ritig